

بررسی رابطه بین سلامت و توانمندسازی روانشناختی کتابداران

دانشگاه‌های دولتی استان یزد در سال ۱۳۹۶

فرزانه سرداری^{۱،۲}، لیلا نعمتی‌انارکی^{۳*}، محمد رضا علی‌بیک^۴

^۱ کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران
^۲ کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران، تهران، ایران
^۳ استادیار، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران، تهران، ایران
^۴ مربی، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران، تهران، ایران

* نویسنده مسؤول: لیلا نعمتی‌انارکی

nematianaraki.l@iums.ac.ir

چکیده

زمینه و هدف: تنها مزیت رقابتی پایدار هر سازمان، نقش تمامی کارکنان در موفقیت سازمان است که این امر از طریق توانمندسازی و سلامت کارکنان میسر خواهد شد. هدف پژوهش، تعیین رابطه بین توانمندسازی روانشناختی و سلامت در کتابداران دانشگاه‌های دولتی استان یزد بود.

روش پژوهش: مطالعه حاضر، تحلیلی و از نوع مقطعی می‌باشد که بر روی تمام کتابداران شاغل در بخش کتابخانه‌ها، مراکز تحقیقاتی و دفاتر مجلات در دانشگاه‌های علوم پزشکی شهید صدوقی و دانشگاه یزد در سال ۱۳۹۶ انجام شد. جهت ارزیابی نمونه از پرسشنامه‌های استاندارد توانمندسازی روانشناختی اسپرینتز (۰/۹۵) و سلامت گلدبرگ و هیلر (۰/۸۳) استفاده شد. داده‌ها با نرم افزار SPSS 20 و با استفاده از روش‌های آماری توصیفی و تحلیلی شامل آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون، t مستقل و آنووا مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که میانگین نمرات توانمندسازی روانشناختی ($19/73 \pm 2/44$) و سلامت برای کتابداران ($11/20 \pm 23/48$) بود. با سطح معنی‌داری ($p < 0/05$) در بررسی همبستگی توانمندسازی با سلامت، رابطه بین آن‌ها معنی‌دار و مستقیم به دست آمد.

نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌ها لازم است که مدیران و سرپرستان کتابخانه‌ها، توانمندسازی کتابداران را به عنوان یکی از استراتژی‌های اساسی برای ارتقای سلامت کتابداران در نظر گیرند و برنامه ریزی در زمینه سلامت کتابداران و ارتقای آن انجام دهند.

واژه‌های کلیدی: توانمندسازی روانشناختی، سلامت روان، کتابداران

کاربرد مدیریتی: ارائه راهکار توانمندسازی به مدیران به منظور ارتقای سطح سلامت کارکنان کتابخانه و

حوزه نشر

ارجاع: سرداری فرزانه، نعمتی‌انارکی لیلا، علی‌بیک محمدرضا. بررسی رابطه بین سلامت و توانمندسازی روانشناختی کتابداران دانشگاه‌های دولتی استان یزد در سال ۱۳۹۶. راهبردهای مدیریت در نظام سلامت ۱۳۹۸؛ ۴(۱): ۲۰-۱۱.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۱/۱۳

تاریخ اصلاح نهایی: ۱۳۹۸/۰۲/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۲/۲۵

مقدمه

در دنیای امروز منابع انسانی متعهد و کارآمد، از مهمترین عوامل دستیابی به اهداف سازمان هستند و شرایط خاص دوران رقابت در سطح ملی و بین‌المللی ایجاب می‌کند که برای بقا و حرکت رو به رشد توجه مضاعفی به نیروی انسانی صورت گیرد (۱). یکی از شاخص‌های مهم میزان موفقیت سازمان‌ها، افزون بر منابع مالی، وجود نیروی انسانی سالم، توانمند و متعهد است (۲). افراد از ابتدای ورود به سازمان، توانمند یا ناتوان نیستند، بلکه عملکرد سازمان در حوزه منابع انسانی نقش مؤثری در توانمندسازی (empowerment) کارکنان دارد (۳). توانمندسازی به یک حس درونی در افراد اشاره دارد که باعث می‌شود آنان به‌طور مستقل تصمیماتی را در فرآیند کاری خویش اتخاذ کنند. هدف توانمندسازی، به کار انداختن و استفاده بهینه از قدرت تفکر افراد همانند قدرت بازوان آن‌هاست (۴). افراد توانمند قدرت تصمیم‌گیری و مقابله در شرایط دشوار را دارند (۵).

پژوهش‌ها نشان داده‌اند که توانمندسازی کارکنان تحت تأثیر عوامل متعددی از قبیل رضایت شغلی، تعهد سازمانی، تعهد حرفه‌ای (۶)، راهبردهای مدیریتی، شرایط سازمانی، منابع خودکارآمدی (۷)، هوش هیجانی (۸)، خلاقیت (۹)، استرس شغلی (۱۰)، کیفیت زندگی (۱۱)، سلامتی (۱۲، ۱۳) قرار می‌گیرد. افرادی که در کار خود حس مفید بودن دارند، همواره پیشرفت می‌کنند و بیشتر می‌توانند سلامت (health) خود را حفظ کنند (۱۴). طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی "سلامت، تنها فقدان بیماری یا نواقص دیگر در بدن نیست بلکه، مفهوم اصلی سلامت و تندرستی در افراد نداشتن مشکل روانی، اجتماعی، اقتصادی و جسمی است" (۱۵).

از ویژگی یک سازمان سالم آن است که سلامت جسمی و روانی کارکنان آن به اندازه تولید و بهره‌وری، مورد توجه و علاقه مدیریت سازمان قرار گیرد (۱۶). تا از هزینه‌های فراوان متحمل بر سازمان‌ها بابت غیبت کارکنان جلوگیری گردد (۱۱). از این‌رو مشکلات سلامت و سلامت روانی، کارایی افراد را در تمام امور تحت تأثیر قرار می‌دهد (۱۷). شاخص‌های سنجش سلامت در افراد، در ۴ بعد سلامت شامل سلامت جسمی، علائم اضطراب و اختلال خواب، اختلال کارکرد اجتماعی و علائم افسردگی مورد بررسی قرار می‌گیرد (۱۵). محققان در مطالعات خود در دیگر اقسام

جامعه نظیر معلمان، پرستاران و کارکنان دیگر سازمان‌ها پی برده‌اند که با کارکردن روی توانمندسازی روانشناختی افراد می‌توان متغیرهایی نظیر استرس شغلی (۱۰، ۱۸)، کیفیت زندگی (۱۷) و رضایت شغلی (۶، ۸) در افراد را تحت تأثیر قرار داد.

در میان نهادهای اجتماعی، کتابخانه‌ها به‌عنوان مکانی پویا در مرتفع نمودن نیازهای مراجعین خود (۱۹) و کتابداران به عنوان بزرگترین سرمایه‌ی کتابخانه‌ها محسوب می‌شوند (۲۰). در جامعه دانشگاهی، به‌دلیل سطح بالای تعامل میان کتابداران و جامعه فرهیخته، توانمندی کارکنان و کتابداران در ابعاد مختلف می‌تواند نقش مهمی ایفا نماید (۸). با توجه به ماهیت رشته کتابداری مانند فعالیت‌های طولانی مدت و وجود محیط‌های کاری تکراری و کم تنوع، کارکنان این مراکز مستعد فشارهای روانی و جسمی زیادی هستند (۱۶). پژوهش‌های انجام شده روی کتابداران نشان داد، بازدهی مطلوب آنان شامل چند عامل از قبیل رضایت شغلی (۶)، توانمندسازی (۲۱)، کیفیت زندگی و سلامت (۲۲) است که اگر مد نظر قرار گیرند پیشرفت کتابخانه‌ها را شاهد خواهیم بود. در این شغل عوامل مؤثر بر سلامت، مانند استرس و اضطراب و فرسودگی شغلی بیشتر از برخی از مشاغل دیگر تأثیرگذار بر کارکرد کتابداران و ارائه خدمات آن‌ها به مراجعه‌کنندگان است (۱۶، ۱۸، ۲۳، ۲۴). زیان‌های ناشی از عدم سلامت کارکنان و ریزش نیروی انسانی توانمند در سازمان‌ها نشان‌دهنده نیازمندی پژوهش در این زمینه است. هدف از این مطالعه تعیین رابطه بین توانمندسازی روان شناختی و سلامت کتابداران دانشگاه‌های دولتی استان یزد بود.

روش پژوهش

این مطالعه به‌صورت تحلیلی و از نوع مقطعی بود که در سال ۱۳۹۶ انجام شد. جامعه پژوهش شامل ۱۰۵ نفر از کتابداران شاغل در بخش کتابخانه‌ها، مراکز تحقیقاتی و دفاتر مجلات در دانشگاه علوم پزشکی یزد و دانشگاه یزد بودند که با روش سرشماری تعیین شدند و ۸۳ نفر حاضر به همکاری شدند.

جهت گردآوری داده‌ها در این پژوهش، از ۲ پرسشنامه استاندارد شامل پرسشنامه توانمندسازی روانشناختی اسپرینتز (۱۹۹۷) و پرسشنامه سلامت گلدبرگ و هیلر

داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و آزمون‌های آماری t مستقل، آنووا و ضریب همبستگی پیرسون در نرم افزار SPSS 20 در سطح معنی‌داری ۰/۰۵ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

افراد مورد پژوهش با رضایت کامل به پرکردن مطالب پرسشنامه پرداختند و اطلاعات کتابداران به صورت محرمانه و گروهی مورد بررسی قرار گرفت. ضمناً این پژوهش با کد اخلاق ۱۳۹۵/۹۳۱۱۵۲۹۰۰۶ IUMS/SHMIS در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران مورد تأیید قرار گرفته است.

یافته‌ها

نتایج حاصل از بررسی مجموع ۸۳ شرکت کننده این پژوهش نشان داد که بیشتر افراد (۷۸/۳ درصد) زن و متأهل (۷۳/۲ درصد) بودند. اکثریت افراد (۴۸/۲ درصد) در محدوده سنی ۲۶ تا ۳۵ سال قرار داشتند. سابقه کار بیشتر افراد (۳۶/۱ درصد) کمتر از ۵ سال و دارای مدرک تحصیلی فوق لیسانس (۵۱/۸ درصد) بودند. ۳۲/۵ درصد در وضعیت استخدامی پیمانی قرار داشتند. ۶۸/۸ درصد از افراد مورد پژوهش با پست سازمانی کتابدار مشغول به کار بودند.

جدول ۱ به بررسی میزان ابعاد توانمندسازی روانشناختی در کتابداران پرداخته است. با در نظر گرفتن طیف لیکرت، بیشترین نمره کسب شده، ۵/۰۰ امتیاز بود و پاسخ‌ها به حداقل نمره متغیر بود و فقط «اعتماد» کمترین نمره را داشته و بعد «معناداری» بالاترین حداقل را به دست آورده است که نشان دهنده توانمند بودن کتابداران در زمینه «معناداری» بوده است. همچنین بیشترین نمره زیر گروه توانمندسازی روانشناختی به «معناداری» با میانگین ۴/۶۱ تعلق گرفت و «اعتماد» با نمره میانگین ۳/۴۰ کمترین نمره را در کتابداران کسب کرد.

(۱۹۷۹) (GHQ28) استفاده گردید. روایی پرسشنامه‌ها و همچنین پایایی پرسشنامه توانمندسازی روانشناختی اسپرینتز با آلفای کرونباخ ۰/۹۵ (۲۵) و پایایی پرسشنامه سلامت عمومی با آلفای کرونباخ ۰/۹۰ مورد تأیید قرار گرفته است (۲۶).

پرسشنامه توانمندسازی شامل ۵ بعد (احساس معناداری شغل، احساس شایستگی در شغل، احساس داشتن حق انتخاب، احساس مؤثر بودن و اعتماد) بود که برای ارزیابی هر کدام ۳ سؤال در نظر گرفته شد. پرسشنامه توانمندسازی شامل ۱۵ سؤال بود که بر اساس مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت به ترتیب (کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم، کاملاً مخالفم) تنظیم شده بود. برای به دست آوردن امتیاز مربوط به توانمندسازی، میانگین امتیازات سؤالات مربوط به ابعاد با هم جمع شد. با توجه به بررسی ۵ بعد با در نظر گرفتن حداکثر نمره ۲۵ برای توانمندسازی، هرچه نمره افراد در این قسمت بیشتر می‌شد نشان دهنده سطح بیشتر توانمندسازی در افراد بود.

پرسشنامه سلامت شامل ۴ بعد (بعد سلامت جسمی، بعد اضطراب و اختلال در خواب، بعد اختلال در کارکرد اجتماعی و بعد افسردگی) بود که برای ارزیابی هر کدام ۷ سؤال در نظر گرفته شد. وضعیت نمره گذاری سؤالات به صورت لیکرت و از ۰ تا ۳ بود. مجموع امتیاز فوق بیان کننده وضعیت سلامت عمومی فرد بود. با توجه به متغیر بودن نمره سلامت افراد از ۰ تا ۸۴ وضعیت نمره سلامت در افراد مورد بررسی با خط برش ۲۳ بدین صورت بود که افرادی که نمره زیر ۲۳ کسب نموده‌اند دارای سلامت عمومی مطلوب و نمره ۲۳ و بالاتر نشانگر عدم سلامت عمومی است. در مورد زیر مقیاس‌های سلامت افراد، خط برش ۷ استفاده شد.

جدول ۱: توزیع فراوانی و میانگین توانمندسازی روانشناختی و زیر مقیاس‌های آن در کتابداران

متغیر	حداقل نمره	حداکثر نمره	انحراف معیار $\pm$ میانگین	وضعیت
احساس معناداری شغل	۳/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۱ $\pm$ ۰/۴۷	خیلی خوب
احساس شایستگی در شغل	۲/۳۳	۵/۰۰	۴/۳۸ $\pm$ ۰/۵۴	خیلی خوب
احساس داشتن حق انتخاب	۲/۰۰	۵/۰۰	۳/۶۵ $\pm$ ۰/۷۳	خوب
احساس مؤثر بودن	۱/۳۳	۵/۰۰	۳/۶۹ $\pm$ ۰/۶۸	خوب
اعتماد	۱/۰۰	۵/۰۰	۳/۴۰ $\pm$ ۰/۸۸	خوب
توانمندسازی روانشناختی	۱۳/۳۳	۲۵/۰۰	۱۹/۷۳ $\pm$ ۲/۴۴	خوب

نتایج نشان داد که سلامت کتابداران با نمره ۲۳/۴۸ از خط برش ۲۳ فراتر رفته و نشان‌دهنده نامطلوب بودن سلامتی افراد است. با در نظر گرفتن خط برش ۷ برای مؤلفه‌ها بیشترین اختلال سلامت، شامل بعد «جسمانی» با میانگین ۷/۵۶ بود و از لحاظ «افسردگی» در حالت مطلوب با میانگین ۲/۹۶ قرار داشتند (جدول ۲).

جدول ۲: توزیع فراوانی نسبی و مطلق و نمره میانگین سلامت و مؤلفه‌های آن

مؤلفه	وضعیت	تعداد	درصد	انحراف معیار $\pm$ میانگین	وضعیت کلی
سلامت جسمی	سالم	۲۴	۲۸/۹	$۷/۵۶ \pm ۳/۵۵$	دارای اختلال
	بیمار	۵۹	۷۱/۱		
اضطراب و اختلال خواب	سالم	۳۸	۴۵/۸	$۶/۶۷ \pm ۴/۴۶$	سالم
	بیمار	۴۵	۵۴/۲		
اختلال کارکرد اجتماعی	سالم	۳۶	۴۳/۴	$۶/۲۷ \pm ۳/۱۸$	سالم
	بیمار	۴۷	۵۶/۶		
افسردگی	سالم	۷۰	۸۴/۴	$۲/۹۶ \pm ۳/۶۸$	سالم
	بیمار	۱۳	۱۵/۶		
سلامت	سالم	۳۷	۴۴/۶	$۲۳/۴۸ \pm ۱۱/۲۰$	دارای اختلال
	بیمار	۴۶	۵۵/۴		

سایر نتایج نشان داد که سلامت با توانمندسازی روانشناختی ارتباط معنی‌دار داشت. با توجه به سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ از میان متغیرهای توانمندسازی روانشناختی، فقط «اعتماد» رابطه معنی‌دار با «سلامت» و ابعاد «افسردگی» و «اختلال در کارکرد اجتماعی» نداشت (جدول ۳).

جدول ۳: تعیین ضریب همبستگی پیرسون بین توانمندسازی روانشناختی و سلامت و زیر مقیاس‌های آن

متغیر	سلامت	سلامت جسمی	اضطراب و اختلال خواب	اختلال کارکرد اجتماعی	افسردگی
توانمندسازی روانشناختی	- ۰/۵۷۶	- ۰/۴۷۱	- ۰/۵۶۰	- ۰/۵۰۴	- ۰/۳۱۴
مقدار p	< ۰/۰۰۱ *	< ۰/۰۰۱ *	< ۰/۰۰۱ *	< ۰/۰۰۱ *	۰/۰۰۴ **
احساس معناداری شغل	- ۰/۳۹۹	- ۰/۲۴۷	- ۰/۳۲۴	- ۰/۳۸۵	- ۰/۲۹۹
مقدار p	< ۰/۰۰۱ *	۰/۰۲۴ **	۰/۰۰۳ **	< ۰/۰۰۱ *	۰/۰۰۶ **
احساس شایستگی در شغل	- ۰/۵۰۸	- ۰/۳۷۹	- ۰/۴۵۰	- ۰/۴۳۲	- ۰/۴۰۰
مقدار p	< ۰/۰۰۱ *	< ۰/۰۰۱ *	< ۰/۰۰۱ *	< ۰/۰۰۱ *	< ۰/۰۰۱ *
احساس داشتن حق انتخاب	- ۰/۵۰۸	- ۰/۴۴۷	- ۰/۴۴۴	- ۰/۴۲۵	- ۰/۲۴۱
مقدار p	< ۰/۰۰۱ *	< ۰/۰۰۱ *	< ۰/۰۰۱ *	< ۰/۰۰۱ *	۰/۰۲۸ **
احساس مؤثر بودن	- ۰/۴۶۴	- ۰/۳۷۳	- ۰/۴۳۰	- ۰/۴۶۹	- ۰/۲۶۶
مقدار p	< ۰/۰۰۱ *	< ۰/۰۰۱ *	< ۰/۰۰۱ *	< ۰/۰۰۱ *	۰/۰۱۵ **
اعتماد	- ۰/۱۸۶	- ۰/۲۴۱	- ۰/۲۶۸	- ۰/۰۵۸	- ۰/۰۳۹
مقدار p	۰/۰۹۳	۰/۰۲۸ **	۰/۰۱۴ **	۰/۶۰۴	۰/۷۲۳

* معنی‌دار در سطح معنی‌داری ۰/۰۰۱ < p

** معنی‌دار در سطح معنی‌داری ۰/۰۵ < p

دیگر یافته‌ها نشان داد نمرات سلامت و توانمندسازی روانشناختی بر حسب جنس، سن و تأهل در کتابداران اختلاف معنی‌دار نداشت. بررسی مؤلفه‌ها به صورت ریزتر در مورد میانگین نمره وضعیت سلامت نشان داد در زنان و افراد متأهل با توجه به خط برش ۲۳ سلامت در وضعیت نامطلوب قرار داشت. نمره میانگین توانمندسازی در افراد

متأهل و مجرد تفاوتی نداشت ولی مردان احساس توانمندی بیشتری نسبت به زنان داشتند. سلامت و توانمندسازی روانشناختی با سن رابطه‌ای نداشت و نکته قابل توجه احساس سلامت مطلوب و توانمندی بالای گروه سنی ۴۶-۵۵ سال در کتابداران دانشگاه‌های دولتی یزد بود (جدول ۴).

جدول ۴: مقایسه میانگین نمره توانمندسازی و سلامت بر حسب مشخصات جمعیت شناختی

سلامت		توانمندسازی روانشناختی		مشخصات جمعیت شناختی	
مقدار p	میانگین	مقدار p	میانگین		
۰/۷۹۴	۲۳/۹۲	۰/۲۸۸	۱۹/۴۷	زن	جنس*
	۲۱/۸۸		۲۰/۶۶	مرد	
۰/۸۴۳	۲۱/۶۳	۰/۴۲۴	۱۹/۴۶	مجرد	تأهل*
	۲۴/۳۸		۱۹/۷۹	متأهل	
۰/۷۶۱	۲۲/۱۰	۰/۹۲۸	۱۹/۴۶	کمتر از ۲۵ سال	سن**
	۲۴/۵۵		۱۹/۶۴	۲۶-۳۵	
	۲۰/۸۰		۱۹/۸۰	۳۶-۴۵	
	۲۰/۰۰		۲۰/۵۵	۴۶-۵۵	
	۳۳/۰۰		۱۹/۳۳	بالاتر از ۵۶ سال	
۰/۰۳۹***	۲۵/۸۲	۰/۰۳۹***	۱۹/۲۵	کتابدار و کارشناس	پست**
	۱۸/۶۵		۲۰/۵۶	مسئول واحد	
	۱۶/۰۰		۲۲/۳۳	مدیریت	
۰/۱۲۷	۱۸/۳۰	۰/۳۰۸	۲۰/۰۰	رسمی	وضعیت استخدامی**
	۲۳/۷۴		۲۰/۳۴	پیمانی	
	۲۵/۴۱		۱۹/۶۹	شرکتی	
	۲۴/۲۷		۱۸/۷۲	طرحی	
	۲۸/۵۸		۱۹/۰۰	غیره	
۰/۳۷۳	۲۷/۲۵	۰/۱۸۵	۲۰/۳۳	فوق‌دیپلم	مدرک تحصیلی**
	۲۴/۵۸		۱۸/۹۰	لیسانس	
	۲۱/۶۰		۲۰/۲۷	فوق‌لیسانس	
	۲۴/۵۰		۲۰/۵۰	دکتری	
۰/۵۴۸	۳۳/۳۳	۰/۴۸۶	۱۹/۳۳	غیره	سابقه کار**
	۲۵/۹۰		۱۹/۱۴	کمتر از ۵ سال	
	۲۰/۷۶		۱۹/۸۲	۶-۱۰	
	۲۲/۵۶		۱۹/۷۸	۱۱-۱۵	
	۲۳/۰۰		۲۰/۸۳	۱۶-۲۰	
۰/۵۴۸	۱۹/۶۶	۰/۴۸۶	۲۰/۵۵	۲۱-۲۵	سابقه کار**
	۳۵/۰۰		۱۹/۳۳	بالاتر از ۲۵ سال	

* آزمون t مستقل

** آزمون آنووا

*** معنی دار در سطح معنی‌داری $p < 0/05$

فقط «پست سازمانی» افراد رابطه مستقیم معنی‌دار با توانمندسازی و سلامت داشت.

در بررسی مشخصات جمعیت شناختی با سلامت و توانمندسازی روانشناختی در کتابداران، نتایج نشان داد

بحث

مطالعه حاضر با هدف بررسی سلامت و توانمندسازی روانشناختی بر روی کتابداران انجام شد. نتایج این مطالعه نشان‌دهنده گرایش بیشتر خانم‌ها به رشته کتابداری و فعالیت در حوزه اطلاع‌رسانی بود و همچنین نتایج نشان داد که بیشترین سابقه کاری در ۵ سال اول با پست سازمانی کتابدار است که نشان‌دهنده ورود نیروی تازه کار به کتابخانه‌ها است و با نتایج تحقیقات بر روی کتابداران، نظیر پژوهش حریری و بطلانی (۱۳۹۲) در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (۲۷)، باب‌الحوایجی و آقا کیشی زاده (۱۳۸۹) در کتابخانه‌های دانشگاهی شهرستان تبریز (۸)، ناخدا و رحیمیان (۱۳۹۴) روی مدیران کتابدار زن (۲۸) و زارع و همکاران (۱۳۹۴) در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (۲۹) مطابقت دارد. بیشتر کتابداران دارای مدرک تحصیلی، کارشناسی ارشد بودند که نشان‌دهنده متخصص بودن افراد در حرفه و حوزه کاری خود بود که با نتایج پژوهش باب‌الحوایجی و آقا کیشی زاده (۱۳۸۹) (۸) و زارع و همکاران (۱۳۹۴) (۲۹) مغایرت داشت.

بعد «معناداری» با میانگین $(۴/۶۱ \pm ۰/۴۷)$ بیشترین نمره را در توانمند بودن کتابداران داشت، بدان معنی که کتابداران برای کار خود ارزش قائل بودند و نشان‌دهنده اشراف آن‌ها بر اهمیت شغلی خود، در دانشگاه می باشد. بعد «اعتماد» با میانگین $(۳/۴۰ \pm ۰/۸۸)$ کمترین نمره را کسب کرد و این نشان‌دهنده آن است که کتابداران به مدیران، سرپرستان و همکاران خود اعتماد کامل ندارند و در کار خود احساس امنیت لازم را نمی‌کنند. نتایج مطالعات زارع و همکاران (۱۳۹۴) (۲۹) نیز نشان داد بعد «معناداری» بالاترین امتیاز را دارد که با نتایج پژوهش حاضر مطابقت داشت.

یافته‌های پژوهش نشان داد، توانمندسازی روانشناختی کتابداران با میانگین $(۱۹/۷۳ \pm ۲/۴۴)$ در حد بالا است. نتایج این بخش از پژوهش با نتایج سایر پژوهش‌های صورت گرفته بر روی توانمندسازی کتابداران نظیر ناخدا و همکاران (۱۳۹۳) روی زنان کتابدار شهر تهران (۲۱)، زارع و همکاران (۱۳۹۴) (۲۹)، صیامیان و لطیفی در کتابداران عمومی مازندران (۱۳۹۳) (۳۰) و باب‌الحوایجی و آقا کیشی زاده (۱۳۸۹) (۸) همخوانی داشت. مقایسه نتایج مطالعات

توانمندسازی روی کتابداران و نتایج مطالعات توانمندسازی فدی و دمیر (۲۰۱۰) (۳۱)، ذبیحی و همکاران (۲۰۱۳) (۳۲) و رید و لاسچینگر (۲۰۱۵) (۱۳) که روی پرستاران و کادر علوم پزشکی و لی و نی (۲۰۱۴) (۶)، ایران زاده و زنجانی (۱۳۹۰) (۱۴) و ناظم و علیزاده رنجبر (۱۳۹۳) که روی کارکنان آموزش و پرورش شاغل در شهر تهران (۱۱) انجام داده‌اند، نشان داد که توانمندسازی در کتابداران در سطح مطلوب و بالاتری نسبت به پرستاران و معلمان در مطالعات اخیر قرار داشت.

نمره میزان سلامت کتابداران $۲۳/۴۸$ به‌دست آمد. با توجه به اینکه برای تعیین وضعیت سلامت مطلوب، خط برش ۲۳ در نظر گرفته شد نتایج نشان داد، سلامت کتابداران دانشگاه شهید صدوقی و دانشگاه یزد به سمت نامطلوب و در حد متوسط می‌باشد. مقایسه یافته‌های پژوهش حاضر با پژوهش حریری و بطلانی (۱۳۹۲) (۲۷) نشان داد، کتابداران دانشگاهی استان یزد در وضعیت بهتری نسبت به کتابداران اصفهان قرار دارند. ولی با مقایسه مطالعه بیگلر و همکاران (۱۳۹۳) (۳۳) که نمره سلامت مدیران بیمارستان‌های دانشگاه تهران را $۱۴/۹۴$ به‌دست آورده بود، نشان داد، میزان سلامت کتابداران کمتر از مدیران بیمارستان است. مطالعه مروری سدیدپور و همکاران (۱۳۹۴) (۳۴) بر روی سلامت روان شاغلین در گروه‌های مختلف به‌ویژه مقایسه گروه علوم پزشکی و غیر پزشکی نشان داد، گروه‌های اداری کارمندان علوم پزشکی در وضعیت بهتری قرار دارند که با این پژوهش نیز مطابقت داشت.

بررسی ابعاد سلامت نشان داد، کتابداران از نظر بعد «سلامت جسمانی» در وضعیت نامطلوب قرار داشتند و از این بابت شکایت دارند. این ناشی از درگیری کتابداران با تعداد زیاد مراجعین و سروکار داشتن طولانی مدت با کامپیوتر است. «اضطراب و اختلال در خواب» نیز در درجه دوم قرار داشت که با مطالعات اشرفی ریزی و کاظم پور (۱۳۹۰) روی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (۱۸) مطابقت دارد و بیانگر استرس شغلی در کتابداران است. نکته قابل توجه این بود که «افسردگی» در بین کتابداران کم بود و از نظر این بعد بهترین وضعیت را داشتند که با مطالعات حریری و بطلانی

بیشترین آمار کمبود سلامت در قشر تازه وارد به این محیط کاری به دست آمد. سلامت گروهی که دارای مدرک تحصیلی پایینی بودند در وضعیت حادثتری قرار داشت و این امر نشان می‌دهد، تحصیلات یکی از عواملی است که بر سلامتی افراد تأثیرگذار است که نتایج این بخش با نتایج حریری و بطلانی (۱۳۹۲) (۲۷) مغایرت داشت. سلامت افرادی که وضعیت استخدامی آن‌ها رسمی بود، مناسب بود و نشان‌دهنده این است که امنیت شغلی می‌تواند سلامت افراد را تحت تأثیر قرار دهد.

نتایج نشان داد، توانمندسازی روانشناختی در مردان بیشتر از زنان است و احساس توانمندی در افراد با مدرک تحصیلی بالا بیشتر است و کمترین توانمندی را کتابداران با سابقه کاری کمتر از ۵ سال داشته‌اند. نتایج نشان داد، توانمندی در وضعیت استخدامی رسمی بیشتر است که با مطالعات صیامیان و لطیفی (۱۳۹۳) (۳۰) منطبق است.

نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد، کتابدارانی که با سمت مدیریت مشغول به کار بودند با نمره ۲۲/۳۳ بیشترین احساس توانمندی را در تمام تقسیم‌بندی گروه‌ها به دست آوردند و نشان‌دهنده این است که افراد با توانایی بالا به عنوان مدیر انتخاب می‌شوند و یا سمت مدیریت باعث احساس زیاد توانمندی در افراد می‌شود.

نتایج این پژوهش در مورد سلامت افراد نشان داد، سن بالای ۵۶ سال، سابقه بالای ۲۵ سال و مدرک تحصیلی نا- معلوم و کمتر از فوق‌دیپلم در وضعیت نامطلوب سلامت قرار دارند و وضعیت حادی در زمینه سلامت خود احساس می‌کنند که نتیجه اثر افزایش سن در افراد بالای ۵۶ سال بر کاهش سلامتی اجتناب‌ناپذیر است.

با بررسی‌های پژوهشگر مطالعه‌ای با توجه به ابعاد توانمندسازی روانشناختی اسپرینتز و سلامت روی کتابداران انجام نشده بود و این باعث محدودیت تطابق و بحث در این زمینه بود.

نتیجه‌گیری

برای شکوفایی توانایی و استعداد‌های کارکنان در برنامه‌های توسعه منابع انسانی، تمرکز روی ابعادی نظیر خلاقیت، انعطاف‌پذیری، رضایت شغلی، حل مسئله، بهره‌وری و بهداشت و سلامت روان وجود دارد. با توجه به نتایج پژوهش حاضر نیز که نشان داد رابطه معنی‌داری بین توانمندسازی روانشناختی و سلامت کتابداران دانشگاهی

(۱۳۹۲) (۲۷) مطابقت دارد ولی در مطالعات تقوی (۱۳۸۱) روی دانشجویان دانشگاه شیراز (۲۶) علائم افسردگی بالاترین نمره را به دست آورده بود و با نتایج پژوهش حاضر همراستا نبود.

در بررسی ارتباط توانمندسازی روانشناختی با سلامت با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، نتایج نشان داد، توانمندسازی، ارتباط معنی‌دار با سلامت داشت که با پژوهش‌های ناظم و علیزاده رنجبر (۱۳۹۳) روی معلمان (۱۱)، رید و لاسچینگر (۲۰۱۵) روی پرستار فارغ‌التحصیل در انتاریو (۱۳)، وودال و همکاران (۲۰۱۰) در بررسی مروری سیستماتیک پیشینه‌های کشورهای درحال توسعه و خارج از بریتانیا (۳۵)، ایران زاده و زنجانی (۱۳۹۰) روی معلمان دوره متوسطه شهر تبریز (۱۴)، فرانز (۲۰۱۵) روی تعدادی فارغ‌التحصیل در لوییویل در ایالت کنتاکی آمریکا (۱۷)، رز و بلک (۱۹۸۵) با مطالعه موردی روی یک جامعه (۳۶) انطباق دارد. همچنین با ارتقای «معناداری، شایستگی، حق انتخاب و مؤثر بودن» می‌توان سلامت را افزایش داد ولی بعد «اعتماد» ارتباط معنی‌دار با سلامت نداشت.

مشخصات جمعیت شناختی روی سلامت و توانمندسازی روانشناختی تأثیر نداشت و ارتباط معنی‌داری بین آن‌ها پیدا نشد و فقط پست سازمانی ارتباط معنی‌دار با هر ۲ مؤلفه توانمندسازی روانشناختی و سلامت داشت. معنی‌دار شدن پست سازمانی نشان‌دهنده تأثیر بعد روانی موقعیت شغلی روی سلامت و توانمندسازی روانشناختی است. در پژوهش حریری و بطلانی (۱۳۹۲) روی کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (۲۷) نیز مشخص شد، جنسیت روی سلامت تأثیر ندارد.

پژوهش حریری و بطلانی (۱۳۹۲) روی کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (۲۷) نشان داد، میزان سلامت کتابداران در رده سنی بالاتر از ۴۱ سال افزایش یافته که احتمالاً این گروه به دلیل کسب تجربه و آموزش‌های مهارت زندگی، از سازگاری و رفتار مثبت و کارآمد بیشتری برخوردار هستند. افراد در این گروه مسئولیت‌های مربوط به نقش اجتماعی خود را پذیرفته‌اند و با مشکلات روزانه زندگی با آرامش برخورد کرده و به نحو احسن حل و فصل می‌کنند و این نتیجه با نتایج مطالعه حاضر نیز همسو است.

حمایت و کمک‌های بی دریغ سرکار خانم‌ها نیلوفر محقق و زهره رئیسی و تمامی افرادی که در جمع آوری داده‌ها ایشان را یاری نمودند، تشکر و قدردانی نمایند.

مشارکت نویسندگان

طراحی پژوهش: م. ع. ف. س

جمع آوری داده‌ها: ف. س

تحلیل داده‌ها: ف. س، ل. ن

نگارش و اصلاح مقاله: ل. ن، ف. س

سازمان حمایت کننده

این مقاله برگرفته از پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد رشته کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی می باشد که توسط دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران مورد حمایت مالی قرار گرفته است.

تعارض منافع

هیچگونه تعارض منافی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

وجود دارد و با افزایش سطح توانمندسازی، سلامت آن‌ها نیز افزایش می‌یابد، پس می توان با به کار بردن برنامه‌های افزایش توانمندسازی روی کارکنان جهت افزایش سلامت در آنان اقدام نمود.

همچنین توانمندسازی روانشناختی کتابداران با در نظر گرفتن ابعاد آن بالاتر از حد متوسط دیده شد و سلامت آنان نیز در حد متوسط گزارش شد. بنابراین، لازم است که مدیران و سرپرستان کتابخانه‌ها، توانمندسازی روانشناختی کتابداران را به عنوان یکی از استراتژی‌های اساسی برای ارتقای سلامت کتابداران در نظر گیرند و با توجه به اهمیت موضوع سلامت که در این چند سال اخیر مورد بحث سازمان بهداشت جهانی است، برنامه ریزی در زمینه سلامت کتابداران و ارتقای آن انجام دهند.

سپاسگزاری

نویسندگان، برخورد لازم می دانند بدینوسیله از

References

- 1) Fathi Ashtiani A, Jafari Kandovan Gh. Comparison of lifestyle, quality of life and mental health in two military dependent and non-military dependent university personnel. *J Mil Med* 2011; 13(1): 17-24. [Persian]
- 2) Khoshouei MS, Bahrami M. The role of psychological empowerment and organizational commitment in teachers' job burnout. *Journal of School Psychology* 2014; 3(1): 37-54. [Persian]
- 3) Jezani N, Rostami A. Design and Development of A Strategic Model of Human Resources Empowerment: In Knowledge Based or Ganizations. *ORMR* 2011;1(3): 23-54. [Persian]
- 4) AlemTabriz A, Mohammad Rahimi A. Knowledge management (KM) and human resources planning (ERP) (the attitude information systems). Tehran: Saffar Eshraghi; 2012. [Persian]
- 5) Drydyk J. Empowerment, agency, and power. *Journal of Global Ethics* 2013; 9(3): 249-62. doi: 10.1080/17449626.2013.818374.
- 6) Lee A, Nie Y. Understanding teacher empowerment: teachers' perceptions of principal's and immediate supervisor's empowering behaviours, psychological empowerment and work-related outcomes. *Teaching and Teacher Education* 2014; 41: 67-79. doi: 10.1016/j.tate.2014.03.006.
- 7) Kalantari Sarchashmeh M. Identifying and explaining the factors that affect the empowerment of human resource in education in Yazd [Master Thesis]. Yazd: Islamic Azad University Yazd Branch; 2015. [Persian]
- 8) Babolhavaeji F, Aghakishizadeh V. The Relation of Emotional Intelligence to Librarians' Empowerment: A Case Study of Tabriz Academic Libraries. *Journal of Epistemology (Library and Information Science and Information Technology)* 2010; 3(10): 13-24. [Persian]
- 9) Salehi M, Gholtash A, Mortezaei H. On the Relationship of Creativity and Cooperation to Faculty Members' Empowerment (A Case Study of Marvdasht Islamic Azad University). *Journal of Management System* 2013; 4(3): 99-116. [Persian]
- 10) Luth MT. The Bright and Dark Sides of Empowerment: Linking Psychological Empowerment and Job Stressors to Proactive and Counterproductive Work Behaviors [Ph.D Thesis]. University of Kansas, Business and the Graduate Faculty; 2012.
- 11) Nazem F, Alizadeh Ranjbar T. A Study of the Relationship of Empowerment and Working Life Quality to Working Exhaustion of Personnel in Education Organization. *Journal of New Approaches in Educational Administration* 2014; 5(2): 91-108. [Persian]
- 12) de Souza JM, Tholl AD, Córdova FP, Heidemann IT, Boehs AE, Nitschke RG. The practical applicability of empowerment in health promotion strategies. *Cien Saude Colet* 2014; 19(7): 2265-76. PMID: 25014305.
- 13) Read EA, Laschinger HK. The influence of authentic leadership and empowerment on nurses' relational social capital, mental health and

- job satisfaction over the first year of practice. *J Adv Nurs* 2015; 71(7): 1611-23. doi: 10.1111/jan.12625.
- 14) Iranzadeh S, Zanjani S. Survey of relationship between empowerment and participatory management and mental health in female teachers: A case study. *Woman and Family Studies* 2011; 4(14): 65-83. [Persian]
  - 15) World Health Organization. Constitution of the World Health Organization. WHO. 2006.
  - 16) Mostafavi E, Ghasemi-Nejad MA. Burnout and its Relationship with Age and Experience of Librarians of Academic Libraries in Tehran, Iran. *Health Information Management* 2013; 9(6): 942-9. [Persian]
  - 17) Franz Ch. The relationship between financial empowerment and health related quality of life in family scholar house participants [Ph.D Thesis]. Louisville, Kentucky: University of Louisville; 2015.
  - 18) Ashrafi Rizi H, Kazempour Z. A Survey on Job Stressors of Librarians Working in Libraries of Isfahan University of Medical Sciences, Iran. *Health Information Management* 2011; 8(1): 45-53. [Persian]
  - 19) Nemati Anaraki L, Sardari F. The Mental Health Status of Librarians in Shahid Sadoughi University of Medical Sciences. *J Community Health Research* 2017; 6(2): 124-8.
  - 20) Saeida Ardekani S, Marvasti Z. Survey the relationship between variables work and non-work and the quality of work life of librarians in Yazd. *Research on Informing Science & Public Libraries* 2015; 21(3): 386-406. [Persian]
  - 21) Nakhoda M, Rahimian S, Esmaeili Givi MR. Explaining effective factors on female's psychological empowerment in information and knowledge services. *Women in Development and Policy* 2014; 12(3): 469-88. [Persian]
  - 22) Laverack G. Improving Health Outcomes through Community Empowerment: A Review of the Literature. *J Health Popul Nutr* 2006; 24(1): 113-20.
  - 23) Fahimnia F, Moussakhani M, Azargoon M. Review of linkage among aspects of a learning organization with job burn-out: Case study of national library and archives of Islamic Republic of Iran (NLAI). *Journal of Academic Librarianship and Information Research* 2011; 45(2): 13-34. [Persian]
  - 24) Hariri N, Hassan Zadeh P. Job Burnout among Librarians in Public Libraries of Mazandaran Province. *Journal of Modern Thoughts in Education* 2011; 6(1): 77-95. [Persian]
  - 25) Teymournejad K, Sarihi Asfestani R. Effects of organizational learning on psychological empowerment, in the ministry of economic affairs and finance. *Management Studies in Development & Evolution* 2010; 17(62): 37-59. [Persian]
  - 26) Taqhavi SMR. Validity and Reliability of the General Health Questionnaire (Ghq-28) in College Students of Shiraz University. *Journal of Psychology* 2002; 5(4): 381-98. [Persian]
  - 27) Hariri N, Botlani F. A Survey on the Relationship between Mental Health and Job Satisfaction among the Librarians of Isfahan University of Medical Sciences and Health Services. *Journal of National Studies on Librarianship and Information Organization* 2013; 24(2): 58-75. [Persian]
  - 28) Nakhoda M, Rahimian S. Factors affecting empowerment of female librarians, views of female managers of Tehran public libraries. *Library Management* 2015; 36(8 and 9): 663-72. doi: <https://doi.org/10.1108/LM-09-2015-0059>.
  - 29) Zare M, Zarmehr F, Ashrafi-Rizi H. Relationship between psychological empowerment and productivity of medical librarians. *Acta Inform Med* 2015; 23(3): 142-6. doi: 10.5455/aim.2015.23.142-146.
  - 30) Siamian H, Latifi M. Are Libraries Enjoying the Dimensions of Empowerment Climate in the Workplace? (A Study of the Viewpoints of Public Librarians in Mazandaran Province). *Research on Information Science and Public Libraries* 2014; 20(1): 69-92. [Persian]
  - 31) Fedai ÇAVUŞ M, DEMİR Y. The Impacts of Structural and Psychological empowerment on Burnout: A Research on Staff Nurses in Turkish State Hospitals. *Canadian Social Science* 2010; 6(4): 63-72. doi: <http://dx.doi.org/10.3968/j.css.1923669720100604.007>.
  - 32) Zabihi MR, Ebrahimipur H, Arefinia H. The relationship between dimensions of organizational structures and employees' psychological empowerment in Mashhad University of Medical Sciences. *Quarterly Journal of Nursing Management* 2013; 2(1): 48-58. [Persian]
  - 33) Biglar M, Hayati Y, Rahmani H, Rajabnezhad Z, Dargahi H. Study of General Health among Tehran University of Medical Sciences Hospital's Administrators. *Payavard* 2014; 8(1): 13-24. [Persian]
  - 34) Sadidpour SS, Sadidpour SS, Sadat Hoseini AS. A Comparative Study of Mental Health of Medical Sciences: A Meta- Analysis of Studies in the Field of Mental Health and Employment in Country. *Occupational Medicine Quarterly Journal* 2015; 7(4): 31-44. [Persian]
  - 35) Woodall J, Raine G, South J, Warwick-Booth L. Empowerment and health & well-being. Centre for Health Promotion Research, Leeds Metropolitan University. 2010.
  - 36) Rose SM, Black BL. Advocacy and Empowerment: Mental Health Care in the Community. London: Routledge; 1985.

Research Article

Relationship between Health and Psychological Empowerment of the Librarians in the State Universities of Yazd (2016)

Farzaneh Sardari^{1,2} , Leila Nemati-Anaraki^{3*} , Mohammad Reza Alibeyk⁴

¹ MSc in Medical Information and Librarianship, School of Public Health, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran

² MSc in Medical Information and Librarianship, School of Health Management & Information Sciences, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

³ Assistant Professor, Department of Medical Library and Information Science, School of Health Management & Information Sciences, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

⁴ Instructor, Department of Medical Library and Information Science, School of Health Management & Information Sciences, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

* **Corresponding Author** : Leila Nemati-Anaraki
nematianaraki.l@iums.ac.ir

ABSTRACT

Citation: Sardari F, Nemati-Anaraki L, Alibeyk MR. Relationship between Health and Psychological Empowerment of the Librarians in the State Universities of Yazd (2016). *Manage Strat Health Syst* 2019; 4(1): 11-20.

Received: February 02, 2019

Revised: May 13, 2019

Accepted: May 15, 2019

Funding: This study has been supported by Iran University of Medical Sciences.

Competing Interests: The authors have declared that no competing interests exist.

Background: Staff is the only sustainable competitive advantage of any organization; the success of the organization depends on the empowerment and health of the staff. The purpose of this study was to investigate the relationship between psychological empowerment and health of librarians in state universities of Yazd.

Methods: This descriptive-analytic study was conducted among librarians working in libraries, research centers, and journal offices of Yazd Universities in 2016. The tools included psychological empowerment questionnaire ($\alpha = 0.95$) and GHQ28 questionnaire of Goldberg and Hiller ($\alpha = 0.83$). Data were analyzed by SPSS²⁰ using Pearson, Anova, and t-test.

Results: The results showed that the mean scores of psychological empowerment and health score for librarians were 19.73 ± 2.44 and 23.48 ± 11.20 , respectively. In the correlational study of health empowerment, Pearson correlation coefficient ($p < 0.05$) was obtained. The relationship between empowerment and health scores was significant and inverse.

Conclusion: Managers and administrators of libraries in Yazd state universities should consider the psychological empowerment of librarians as one of the main strategies for improving their health. Health status of the librarians should be considered as an important factor required for health evolution.

Key words: Power (Psychology), Mental health, Librarians